

si rib zaroditi, kolikor bomo hotli. Kakor se od vsih krajev sliši, je to prav lahko, — dobiček pa bo za vse kraje velik, če bojo naše reke in bajerji spet polni rib.

V čem pa obstoji umetno zarejevanje rib? V temle: Znano je, da ribe (one) kader se dersté, pokladajo ikre (jajčka) na plitve mesta v vodi; po teh ikrah poliva dersteči on svoje mleko, — in to plodí jajčka. Kar ribe sicer same delajo (pa oplojenih iker gré v prosti vodi veliko pod zlo), posnemajo zdaj ljudje. Ribči vejo, kdaj je pri vsaki sorti rib čas derstenja. Takrat vjamejo nektere — njo in njega. Naj poprej nji trebuh od zgorej doli rahlo (ne premočno) stiskajo in tako iztisnejo ikre iz nje; potem vzamejo njega in ga tudi po trebuhu rahlo stiskajo, da izpuša mleko; v pripravni posodi pomešajo ikre s tim mlekom, in v 15 minutah začno ikre že gomizljati, kar je znamenje, da so uplenjene. Ko se to vidi, se denejo ikre v vodo. Kmali zlezejo ribice iz jajčk; na koncu života pa se jih derží še jajčja mrena, ki je mladim ribicam prva hrana. Ko je ta mrena zginila, je čas ribiči kaj jesti dajati, kar pa pred 8 dnevi ni potreba. Ko so ribice večje zrastle, naj se denejo v ribnjak, ki ima majhne luknjice, da ne morejo ven in druge požrešne ribe ne do njih, in za živež naj se jim dajejo take stvari, ktere so ribčem znane, da jih ribe vživajo. — Ko so postervi že večje in močnejše bile, so jih redili s prav drobno zrezanimi ovčjimi in volovskimi čevami, in potem so jih spustili prosto v bajer ali kakošno drugo vodo, v kateri enake ribe živé.

Leta 1844 je pariška učena družba (akademija znanstev) razpisala darilo za pospéh te važne znajdbe in v letu 1848 je imela v bajerjih, kjer so se te skušnje delale, že blizo 6 milijonov posterv.

Naj nihče ne misli, da je to prazna stvar. Popolnoma poterjena je, in tudi pri nas, ki imamo v marsikteri bistri vodi prostora za milijone posterv in družih rib, se bo ravnalo kmali tako. Naj bi umni ribči začeli skušati!

Odperto pismice našim županijam.

Kdor se hoče ženiti po pameti, naj se ženi, kadar je v takem stanu ali da pride saj po priženiu v tak stan, da bo mogel živeti z ženo in otroci, ki bi jih utegnila dobiti. Kdor se ženi, kakor dan današnji nekteri pravijo, le „na korajžo“, se bo kesal kadar bo že prepôzno, in „korajže“ mu bo kmali zmanjkalo, k večem tiste ne, ki si je bo kupoval v kerčmi, in s ktero bo razsajal doma nad ženo in otroci, kadar ne bo kruha od nikodar jemati.

Ker pa tega ne prevdari vsak, ki se gré ženit, naj prevdarijo to saj tisti, v katerih oblasti je dajati ženitne dovoljenja. Njih dolžnost je, da natanko pretehtajo: komu dovolijo se ženiti. In ta dolžnost izvira iz dvojege vzroka: prvič, da ubranijo gotove nadloge, v ktere se taki ljudje zakopljejo, ki se ženijo „na korajžo“; in drugič, da sosesko (občino) svojo obvarjejo beračev. Naj pomislijo, da otroci bolj gotovo pridejo ko zaslužek, in kdo bo redil njega ali njo, če še zbolí, in pa otroke, če jim stariši pomerjó?

Nektere soseske se dajo s tem oslepiti, da mislijo: „saj ga ne bo več nazaj v naš kraj“, če stanuje zdej kje drugod. Taka misel je napčna, ker tam, kjer zdej stanuje, ni dobil dovoljenja se ženiti, — potirali ga bojo v nadlogi v tisto sosesko nazaj, kjer je domá in ki mu je dovolila se ženiti. Nji bo prišel tedaj na glavo. In če se kdo tudi potikuje kod drugod, kjer bi ne imel biti, — al ni to krivica, ki se ptuji soseski naklada, da mora ona take beraške družine rediti?

Naj bi soseskine predstojniki, pa tudi duhovni gospodje, to resno prevdari in po nobeni ceni ne pripušali tacih ženitev, po katerih so revšina in nadloge gotove.

Pa „saj ne pripušajo takih ženitev“: utegne kdo reči. Mi pa pravimo, da se pripušajo, in po taki skušnji še le te dni smo spisali to pismice.

Bila je te dni poroka v Ljubljani; ona je bila keršenca, on pa dninar (taberhar). Osa si je v službi prihranila 20 gold., on pa nič; še pred poroko mu je mogla nevesta praznično oblačilo iz zastave rešiti. Zdaj nima ona nič in on nič drugoga — kakor gorko ljubezen v merzlem stanišču. In ta dva sta — v osrečenje človeškega naroda! — dobila dovoljenje v zakon stopiti. Soseska (nekaj ur pod Ljubljano) mu je dovolila se ženiti.

Kaj pravite, častiti bravci, h taki ženitvi? — Kaj pravite h taki dovolitvi! Županija, ki je ta zakon dovolila, je morebiti mislila: „bota že skerbela, kako bota živela“. Mi pa ti županiji lahko povémo, kaj je nevesta odgovorila, ko jo je nekdo vprašal: kaj bo počela, če ne bo kruha? — „mi bo saj eden pomagal stradati, če bo že stradati treba“. — Naj prejme to tolažbo tudi tista županija, ki je podpisala dovoljenje v ženitev.

Starozgodovinski pomenki.

Korant — Kurent.

Basnosloven pretres od Davorina Terstenjaka.

Skoro vsi stari narodi so imeli svoje svete gore — prebivališča božanstev. Tako Gerki svoj Olymp, Kretarji svojo Ido, in pri starih Indih je sedež božanstev bila visoka Himalaja — to je, Zimelega. Razdeljuje pa to pogorje velika gora Maruve, Meruve, ali pa Meru, zato se veli Meru od besede marya, merya, nemški Mark, slovenski rema = Mark, Gränze.

V slovenski besedi rema nahajamo predstavljene čerke, kakor se to tudi v drugih besedah nahaja; n. p. se veli v sanskritu kara die Hand, slovenski raka — roka. Takošno prestavljanje ljubi slovenski jezik. V Primorji horvaškem se čuje večidel zajik namesto jazik die Zunge, ronac namesto norac, der Taucher; — primeri še lebud namesto belud, lužički spot namesto post itd. Po taki prestavi je tudi slovenska beseda rema, die Gränze, Gebirgsscheide postala, Zato se veli fara svetega Jurja na iztoku labudskih planin Remšnik¹⁾, ker ravno na gorski remi stoji.

Topla stran gore Meru se veli Kailasa, kar naravnost pomeni toplo (primeri latinski calidus, caligo, slovenski kaliti, glühendheissmachen, kovač železo kalí) — merzla pa se veli Himala, to je, hiemalis, himja — zimska.

Indi imajo to goro za središče sveta, v kateri je prámoč (Urkraft) božja skrita. Polna zlata je in diamantov po njih domišljajah, in na izmerni njeni planjavi so vsi raji, kraljestva, mesta in poslopja posamnih božanstev in svetnikov²⁾. Okrogla njena veršna planjava je raj Shiva-ta. Brežštevlni kari (keri, čeri, Felsenspitzen) okrog nje stojijo in so stebri prebivališč drugih božanstev. Veli se tudi Mandar, der Weltberg.

V ti besedi spet vidimo uno čudapolno podobnost (analogio) v stroji starih jezikov. Mandar ima koreniko v glagolu mand, in pomenja to kar latinsko mundare, od tod mundus. Po gerški se veli κοσμος, kar spet ima dvojni pomen, kakor latinski mundus, licht, rein, zierlich, in pa Welt. Ravno tako slovenska beseda svet pomeni Licht in pa Welt; beseda Welt je enaka z gerško βελα, Glanz, αβελος, rein, s keltiško bel heilig, in s slovensko bel, weiss, licht, s talijansko bello.

Znamenito je to, da besede, ktere lučno belino izražujejo, tudi pomene sanctus, heilig, imajo. Tako se veli v indiskem jeziku svaitas beli, bilas pa pomeni

¹⁾ Naj imenitniša rodovina na Remšniku, ktera se je pozneje v Maribor preselila, se je imenovala Remic.

²⁾ Wahl. Erdbeschreibung von Ostindien II. str. 220 itd. Pis.

sveti. V slovenskem je ravno naopak: sveto pomeni heilig, belo pa weiss. Tudi v keltiškem jeziku, kakor smo že povedali, beel pomeni svet.

Na gori Meru stanuje četrto silnih žival: konj, krava, mlamon (velbód, kamela) in jirs (jelen), iz katerih lap štiri silne reke tečejo Buramputer (Puremputer), Ganges, Indus in Oksus.

Gora s svojimi pečinami je podoba smerti, zato je Meru prebivališče Shiva-ta in Shive, ktera se za tega voljo velita Parvat in Parvati, der Felsige, Felsengeborne, Felsenbeherrscher. Tako se tudi veli frigiška Kybele¹⁾, ktera po Lukrecii se je tudi velela mati velika bogov in žival (od semitiškega gabal, collis, holm; nji je bila smereka posvečena, ktera je phallus predstavljala.

V slovenskem jeziku izrazuje pečino beseda kar, ker, novoslovenski čer, zato se je Shiva Parvat velel Karant, Kerant, Korant, Kurant. Ker Slovenci kranjskih planin a tudi izgovarjajo kot o, zato tudi nahajamo Keront, Koront, Kuront. Tudi v oblikah Koront in Kurent se najde v ustih naroda. Slovenski narod nam je porok za vse te oblike. On izgovarja Karoško in Koroško Felsenland, Gebirgsland, pa tudi Karnus in Kernus. Pa ne samo slovenski, temoč tudi v obče slovanski narod pričuje, da so samoglasniki spremenom podverženi. Pohore pravi gara, Horvat gora, Čeh hora Polak góra (gura) in polabski Slovenec je izgovarjal gira; tudi pravi Pohore „zgiri“ — „tam zgir“.

Sdaj pa vprašamo: ali se kakošen spomin na Karantovo častje nahaja na rimskih kamnih?

V okolici gornjobelski v melski dolini na Koroškem so izkopane starine, ktere po Laziji²⁾ so imele sledeči napis: CHAERONTI AVG. N. DISP. RAT. COP. COP. EXPED. FEL. II. ET. III. GERM.

Ne upam se za gotovo celega napisa razložiti, kako da se brati ima, — da pa Chaeront je ime božantva, poterjuje pristavek augustus, to je, veličastven. Dozdeva se mi, da je bojé ta spominek postavljen bil zavoljo srečne odprave vojske v Germanijo. Naj si učeni prizadevajo napis razložiti; nam je že ime zadosti. Ali zakaj stoji n v besedi? zakaj se neizgovarja Karat³⁾, Korat, Kurat, ali pa Karot? To nam razlaga naj večji jezikoslovec našega veka slavni Bopp⁴⁾, ki pravi, da je ent, ant naj izvirišča oblika, ktera se v sanskritu nahaja in ktero je Gerk v svojem *avt*, in Latinec v svojem ent, n. pr. violentus, ohranil. Zato nahajamo lastne imena na rimskih kamnih Brigantus, Amiantus, Arovintus, Perintus. Ta oblika še se je celó v lastnih imenih do dnešnjega dne ohranila, in scer v imenih rodovin Korant, Bregant, Trabant, Marant itd. Pozneje je prešla v u, zato Borut ime koroškega vojvoda, Marut itd. Božanstvo Keront nahajamo tudi polatinčeno in scer na neki pečini korske planine (Koralpe, to je, Felsenalpe) imenovani Spitzofen v tej podobi:

S. SAXANO AVG. SAC.
ADIVTOR ET SECUNDINVS⁵⁾.

Jaz berem „Sivae Saxano“, to je, Sivatu Keronti. Drugi si prizadevajo „Silvano Saxano“ brati; ali v nobeni rimski knjigi, ktera o basnoslovji rimskem govori, ne najdem priimena Silvanovega Saxanus. Razun tega še najdemo na napisih, da to priime tudi Hercules — solčno božanstvo ima, ter je gotovo vlastovitost solčnega božanstva, kar je Shiva tudi bil.

Lastne imena Peccia, Saxamus in sila dosti Petronio v in Petronil (odkod izvirajo štajerske in kranjske lastne imena Peternel) na kamnih v Noriku in Panonii

¹⁾ Nork Symb. myth. Realw. s. v.

²⁾ Lazius in Comment. Reipubl. Rom. str. 1211.

³⁾ Karat se je imenoval eden koroških vojvodovičev. Rodovine Karat še živijo na Pohorji.

⁴⁾ Bopp. Vergleichende Grammatik 5. Theil str. 1405 §. 957.

⁵⁾ Ankershofen V. 571.

najdenih, so novo poročstvo za častje Kerontovo. Spominek sta postavila Adjutor in Secundinus. Ime pervega pričuje, da je bil Shivait, zakaj obilo imenje na štajerskih in koroških kamnih Adjutor, Adjutorinus, Adjutorina, ki niso ne po duhu jezika ne po običaju rimske, temoč le prestavki slovenskih Magimarov¹⁾, Mogimarov, dalje še več imen, kakor Magonia, Mogia, Mogitus, Magirus itd., ktere se na noriških in panonskih kamnih nahajajo.

Shiva se veli Maha Isha. Mah izvorno pomeni crescere, rasti, roditi, zato se zemlja in žena, obe roditelci, velite v indiškem jeziku mahili, odtod je slovanska mohila, mogila, Erdhügel, celtiški mag, magen = polje. Kar pa raste, to je veliko, in kar je veliko, to je mogočno, zato se mah v prakritu že veli posse, primeri: mogu — možem, mögen, Macht, magnus *μεγας*. Zravenpomen slovenskega glagola mogu pa je tedaj helfen, ker le tisti zna pomagati, kteri je možen — mogoč.

Slavni pesnik g. Gabriel Seidl se je trudil v dunajskih slovstvenih letopisih zoper vse postave keltiškega jezika vse nerimske imena keltezirati in tako je rekel, da Magimar pomeni Feldmayer. Al to je bôsa! Končnice mar, mer, mir, keltiškemu, nemškemu in slovenskemu jeziku lastne pomenijo to, kar končnica nemško-slovanska man, torej je razlaga neresnična. Mar se v celtiškem jeziku veli tudi velik, in nemška Mayer je iz latinskega major postala. Merovingi so imeli „majores domus“ in iz besede major se je zbrusila nemška Mayer, kakor na primer iz „vicedomus“ nemška „Vizthum“, „Vithum“ in slovenski „Videm“, zato se farovski grunti povsod velijo Videm. (Dalje sledi.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Gradca se je razglasilo te dni sledeče hudodelstvo: Žandarja iz Unzmarkta sta na patroli 27. dec. v Hiršfeldu na nemškem Štajarskem zvedila, da kerčmarica * ima že več časa nekega otroka v svoji hiši zazidanega. Žandarja gresta k županu, da naj se z njima pošá v to hišo. Oni grejo in preiskujejo vse izbe, hrame in hlev, pa ne najdejo ničesar. Ko pa pridejo v klet (kelder), zapazijo na strani majhne vrata, ki so se le malo vidile in so zaperte bile. Ko jih odpró, zagledajo v tamnem grobu enakem obloku mlado deklico na tleh, kakih 12 let staro, ki je ni družega bilo kot kost in koža, zraven pa že tudi na pol slepa. Kerčmarica je obstala, da je otrok njen in da ga ima 4 leta zapertega! Župan je nesrečno deklice vzal k sebi, hudobno mater pa so izročili sodnii. Kaj je bil nagib tacega hudodelstva, še ni znano.

Iz Celja. J. Š. V lanjskih „Novicah“ smo povedali, da 21. augusta in sledeče dni (1853. leta) je bila pri tukajšni deželni sodnii glavna obravnava zoper Rezo Huberjevo, kerčmarico iz Loč poleg Konjic na Štajarskem, ktera (razun drugih od nje dopernešenih hudodelstev) v letu 1851 je bila 2 hudobneža najela, da sta Blaža Vidmarja, dervarja iz Krajnskega, navratniško napadla in umorila. Okoljšine tega umora so bile v resnici tako strašne, da je groza spreletavala vse, ki so bili pričijoči pri tej obravnavi, in so čuli pripovedovati zločinstva, pri tem pa vidili nespodobno obnašanje hudodelke. Obsojena sta bila na smert Reza Huberca in pa Juri Krumpak — eden njenih pomagačev; drugi pomagač in pravi morivec nesrečnega dervarja je bil prej v preiskovavnem zaporu umerl. Sodba se je poslala c. kr. najvišji sodnii na Dunaj, da najjo predloži Nj. veličanstvu. Poslednji dan minulega leta je došlo nadsodnijsko rešenje tukajšni okrožni sodnii. Njih Veličanstvo so obá pomilostili. Najvišja sodnija je tedaj smertno ka-

¹⁾ Ime Magimar se najde na celskih kamnih, Mogia v Gradovinu blizo Gradca. Muhar Gesch. der Steierm. II. 342. Peccius, Peccia — Peč; Peče, Pečnik, Pečar na Koroškem. Ankershofen V. 568. Pis.

Pogled na obertnije.

Zvonarstvo in zvonovi.

Lepo se glasijo in milo pojó iz lín visokih stolpov posvečeni zvonovi. Z nami se radujejo in žalujejo, pa nimajo čutila; kličejo in opominjajo nas, manjka jim vendar jezika; mehčijo serca človeške, ouí pa so iz terdega broná; veliko let doživijo, življenja pa nimajo!

Snova, iz ktere navadno zvonovi se napravljajo, je baker in kositar, in 6 delov bakra (kotlovine) 2 dela pa kositarja se je za napravo zvonov po celi Evropi in Kini kot naj bolja zvonovina poterdila. Dodévali so včasih tudi nekoliko srebra.

Zvonovi se vlivajo v posebnih zvonarskih levarnicah in v posebnih tvorilih, ktere poslednje so iz ila napravljene, pa v zemeljsko jamo postavljene.

Ko je zvon vlit, se pustí v tvorilu 24 do 48 ur, da se ohladi; potem izpraznejo jamo, razbijejo plajš, ki kot zvonajna ograja tvorilu služi, zvon se vzdigne po škerpcu, oblivi se odžagajo, zvon se opili na poškodovanih mestih, ter se očisti konečno s peskom.

V starih časih so, posebno v izhodnih deželah, imeli címbale, kragulje in ročne zvončike, s kterimi so pri službi božji zvonili: kajti menili so, da zvončkanje častí pa kliče bogove. Vémo posebno, da v Egiptu so praznike Ozírída s trijančanjem naznanaovali. Pri Izraelcih so nosili Aaron in veliki duhovni na krajovini svilnate gornje halje zlate zvončike prišite. Tudi pri Gerkih in Rimljanih so se njih duhovni zvončikov bili posluževali.

Kristjani perve dóbe so imeli zvonove, da so verne vkup klicali. Najpervi pa, ki je znal cerkovne zvonove iz zvonovine vlivati, bil je Pavlín, škof v mestu Nola v lepi talijanski pokrajini Kampanii. Bilo je to v 4. stoletji po Kristovem rojstvu. Od te njih domovine je izhajalo tudi njih latinsko ime „Campana“.

V 6. stoletji so bili zvonovi po samostanih navadni. Leta 550 so jih na Francozko vpeljali. Papež Sabinian (umerl v letu 605) je bil prvi ukazal, da se imajo ure z udarjanjem na zvon oznanovati, da bi se kanonske ure, to je, ure petja in molitve, bolj natanko mogle izpolnovati.

Leta 680 so vpeljali na Angležkem zvonove pri službi božji.

Po jutrovih deželah so v 9., na Nemškem pa v 11. stoletji zvonove rabiti jeli. Obesili so jih navadno visoko v cerkvenih stolpih na tako zvani stol ali v posebno za-nje napravljene zvonike.

Naj večji zvonovi so: Slavni zvon v Moskvi, glavnem mestu Rusije. Imé mu je „Ivan véliki“. Car Aleš Mihajlovič ga je dal viliti leta 1653. Zvon je 20 čevljev visok, 2 čevlja tolst, 64 čevljev širok in do 4000 centov težak; njegov kembelj vaga 100 centov. Kadar pritegnjejo kembelj tega gorostanskega zvona (zvon sam majati bi bilo za človeške močí nemogoče), razlega se molkel tužen glas po vesoljni Moskvi, kakor da bi v daljini gromelo. — Na Austrijanskem je naj večji zvon v srednjem zvoniku stolne cerkve v Olomucu na Moravskem; on vaga 358 centov. — Na Dunaji visí v turnu svetega Štefana velikansk zvon 354 centov težak. Vlit je bil v letu 1711 iz dobljenih turških topov. Zvonijo ga le o posebnih svečanostih. — V Gradcu na Štajerskem sloví velik zvon 160 centov. — V Gospej sveti na Koroškem lep velik zvon 118 centov teží.

Lepo vbrani zvonovi na terdozidanih stolpih, sosedje neba in oblakov, glasite se tudi vprihodnje po hribih in dolinah, v ponošnih gradovih in obljudenih mestih! Oznanujte nam čas, Bogu pa čast! Radujte se z veselimi živimi, ponavljajte pa tudi spomin blagih umerlih, ki že počivajo pod hladno gomilo!

J. Šubic.

Slovstvinci pomenki.

Iz Reke smo 20. p. m. prejeli v „Novicah“ že omenjeni dopis. Ker smo te dni tudi iz Dunaja od gosp. Navratila prejeli o ravno ti zadevi pismice, ki nam razodeva radost učenega gosp. Rečana, smo dali zdej oba natisniti. Gosp. K. iz Reke piše takole:

„Ne morem dopovedati, kako mi je oveselil serce tisti spis, ki ga je napisal g. Navratil v „Novicah“ zastran glagola. On je od vsih strani razjasnil pravo, in pravo bo, ako se slovenski pisatelji poprimejo teh vodít brez brezkončnega pravdanja. Kjer je veliko babic, ondi je dete kilavo. Ko so „Novice“ htele vvesti novi pravopis, niso se mnogo pričkale; na naglem je zarumenela zarja v Vaših listih (ako se ne motim o novem letu 1845). Storite ravno tako z glagolom. Ako bo tudi težje: Slovenec je s trudom veliko pridobil, — pridobí tudi to. Za „imperpektiva“ obderžite svoj „bodem“, kakor so Slovenci tudi doslej prav pisali. — Gospod C—e — vsemu našemu narodu tako mili sin — dobro je zapazil, da slovničarji slovenski branijo rabiti „participium perfectivum praesentis“, ali zato, ker ne pripoveduje tega, kar latinski „particip. praes.“, bodi perfectiven ali imperpektiven; toda tega ni upazil, da je to pravi pravcati latinski „-rus, -ra, -rum“. Pa zakaj neki ne bi bil, ker pomenja perfectivni praesens indicativi nekaj, kar bóde (bo); tako ne more tudi njegov particip pomenjati družega kot nekaj prihodnjega. Po tem takem bi dobili tudi particip prihodnjega časa: latinski „-rus, -ra, -rum“. Ne bi škodovalo, ako bi dal g. Navratil spis svoj na posled posebej natisniti“.

S tem dopisom se vjema sledeče gosp. Navratilovo pismo:

„Pisavec jugoslovenski gosp. P. me pozove k sebi, češ, da Vam je pisal zastran spisa mojega od glagolov bojé iz Reke tudi gosp. K., zato ker se pečá z glagolom že dolgo tudi on. Domá mi prebere gosp. P. prepis rokopisa gospoda K. iz Reke. Ne morem Vam povedati, kako sem se oveselil, da se ujemajo misli moje z njegovimi, kar se tiče slovenščine, popolnoma, dasi ni vedil poprej on za me, jaz ne za-nj, da se pečá tudi on s to rečjo.

Posebej méni on le to, da naj bi rabili Jugoslovenci particip praes. glagolov perfectivnih za latinski: „-rus, -ra, -rum“, n. pr.: pojdoči mož, vir iturus. Tudi neki razumni Slovenec je bil sprožil v pomenku že poprej to misel, rekši, da imamo lep izgled v besedi: „človeška duša je „neumerjoča“. Ali meni se dozdeva, da je to le napačna izpeljava, kakor „rekoč“, ki ga rabimo namesto „govoreč“ in namesto „rekši“, ki ni še potehnil med ljudstvom našim. Pa ako so tudi taki participiji (deležja) enaki latinskemu „-rus, -ra, -rum“, — oblike, ki so se pogubile že do cela, so mertve; naj tedaj na miru počivajo! Skušnja nas učí, da se mertvec, ki ga kdo s kakoršno koli močjo po koncu postavi, spet zgrudi. Mi imamo več ostankov tistega „-ši“, „-avši“; ali ljudstvo se ga noče poprijeti tako čvrsto, kakor ga pišemo. Moja misel je tedaj: za živ narod živ jezik, — žive besede, žive oblike. Z mertvimi jeziki, z mertvimi besedami itd. naj se pečajo učeni“.

Starozgodovinski pomenki.

Korant — Kurent.

Basnosloven pretres od Davorina Terstenjaka.

(Dalje).

Magimar se najde na Koroškem, v Celji in v okolici Karnusa. Za slovenost tih imen pričujejo imena Magir *) (zavoljo oblike primeri Košir), Magurus (primeri zavoljo končnice ur slovenske imeni Kandur, Janžur) in živ dokaz je spremena glasnikov *a* in *o*. Našli smo tudi Magonia in Mogia (zavoljo oblike primeri Sa-

*) Muhar Gesch. der Steierm. I. 363.

monja, Ritonja, Fekonja, Svetonja: rodovine na Ščavniškem.

Ime Magimar in Mogimar je tudi zgodovinsko in je pozneje se zbrusilo v Mojmar in Mojmir, ker *g* se omehčava v *j*, n. pr., Majdalena namesto Magdalena, Bog pomaj namesto pomagaj itd.

Pri nemških kronikarjih še se nahaja tudi v obliki Magimar. Ime Mag, Magila je torej spet indoeuropejsko in Seidelnov dokaz slab, ker povernstvo imena ni dokazano. Ker pa toliko drugih čistoslovenskih iz častja Shivatovega prejetih lastnih imen na rimsko-slovenskih kamnih nahajamo, je tudi brez dvombe Magimar slovensko in ne celtiško, in tako dobivajo imena na noriških in panonskih kamnih Adjutor, Adjutorinus itd. svojo razlago.

Da bi kdo ne dvomil o slovenosti tega imena, hočemo še to reč jasneje dokazati.

Shiva, Parvat, Karant, Korent, Kurent je namestovavec rodovne moči, zato je bil časten pod podobo Lingama (od lig conjungere, ligare, zato bog zakona pri Polacih Ligič, in pri polabskih Slovanih Picumar, od pic česki in slovenski „phallus“, in zato vol, Shivatov znamenje, je obrazovan v indiških pagodah deržeč Lingam v lapah. Shivaiti so posebno bili stari Kranjci, kakor dosti rimskih napisov pričuje. B mo vse te napise kritiški razložili.

Pervi napis se najde na rimskem kamnu, od kterega Schoenleben (Carnioliae antiquae apparatus str. 216. VI.) govori: „Sextus lapis cernitur in pariete palatii episcopalis in ambitu medio, qua ecclesia acceditur, parieti immuratus, cum hac inscriptione“:

Q. Annaius. Q. L. TORRAVIVS M. FVLGINAS. M. L. PHIOGENES Mag. Vic. Di Vic. S. Portic. F. Coir.

Na tem kamnu najdemo tri mitologiške imena. Pervo je Toravius, to je, Torav — Torov = Taurus iz častja Shivatovega tora. Drugo je Fulginas od fulgor. Na prvi pogled vidimo barbarski prestavek slovenskega imena v latinsko. Rojeni Latinec bi bil rekel Fulgentius (kakoršnih imen je dosta) ali latinovavši stari Kranjci je zavil ime po svojem ušesu in po duhu svojega jezika na as; primeri slovenske imena Beras, Trebas itd.

Fulginas je prestavek slovenskega imena Brak, Bracislav *). To ime ni samo basnoslovsko, temoč tudi zgodovinsko. Okoli leta 889 je živel horvaški knez Bracislav, kakor nekteri terdijo, sin Kosilov, in je vladal pokrajino med Dravo in Savo. Fuldanski letopisi pripovedujejo, da se je že leta 884 Karolu III. podvergel (glej: Šafařík Slav. Alterthümer 466.) Shiva, božanstvo ognja, ima priime Barka, gospod bliska, Bliskovit. Bliskati se pa veli v sanskritu bark, persiški berk, semitiški bark, zato Hamilkar Barkas. V besedi bark ima iskati svoj pomen litvanski Perkunas, kteri, kakor tudi slovanski Perun, ni enak Brama-tu, temoč Shiva-tu Agnitu. Korenika slovankega imena Perun je slovenska perina, kar pomeni das Glühende. Slovenci med Muro in Dravo pravijo, kader po zimskih večerih s skalami svetijo, in se zgorelek napravi: „Perino vtèrni!“ Kadar pastir si ogenj na pašo nese, ga gospodinja opominja: „Perine ne vtori!“ Perina je torej die glühende Kohle, fulgurans carbo; vgasnjena se veli: vogel, ogel, ugel.

*) Iz častja luči, svetlobe, vzetih imen nahajamo na rimskih noriških kamnih dosta, tako na koroških kamnih ime Svarda (Muharöm. Nor. I. 186) od indiškega glagola svar, svetiti. V ipatijevskem letopisu se veli solnce car, sin Svarogov; Svor se veli v staročeskem jeziku zodiak, zato se imenuje solnce sin Svarogov (glej: Mater verb. 383, Rukopis Rumj. Mus. čisl. 181.) V Retri je stala po Dithmaru podoba Svaražica. Drugo ime je Licovius in Licovia na celskih spominkih, od lik — blesk, ličiti, glänzend machen, tudi Liconius in Liconia se najde, kakor tudi Ausco, t. j. Auško. V indiškem bogočastju je Auš eden dvanajst solčnih carov (Sonnenregent) (glej: Müller Glauben der Hindu str. 544.) in v poljskem basnoslovju se najde Auška v družbi Perunovi (Tkany Myth. II. 68. 69.) Zavoljo oblike imena Svarda primeri česko ime Šmarda. Pis.

Sorodna beseda je gerška *πυρ*, nemška Feuer, cerkvenoslovenski pir, — odtod pirovanje, convivium, ruski pir, die Hochzeit, torej že v prenešenem pomenu.

Slovenski brak je postalo po metatezi in še se tudi najde v cerkvenoslovensčini, kjer pomeni, kakor pir, pirovanje — nuptiae, die Hochzeit, prav za prav Feierlichkeit, ktero besedo bi mogli Nemci Feuerlichkeit pisati. Kjer je očitna gostija, kjer se obhaja kakošni praznik, tam je blesk — brak — pir, zato ste te besedi obveljale za pomen nuptiae, ker je ta svečanost naj svitliša — bračovita — pirova. Tudi latinski jezik ima enakost, ker svečanost (od svetiti) imenuje solemnitas od sol — solnce — svetlo.

Kdor ne verjame, da je brak izvorno pomenilo fulguratio, solemnitas, tega opominjamo na besedo latinsko nuptiae, kar izvorno pomeni Verhüllungsfest, ker je pri starih narodih nevesta zakrita, nubta — zamegljena bila.

(Dalje sledi.)

Ozir v stare čase.

Sedem čudežev starega véka.

(Konec.)

4. Podoba olimpiškega Jupiterja. V Olimpui, deželi Grecije, je bilo veliko podob Jupiterja, med kterimi je bila naj lepša tista, ki jo je Atenec Phidia, naj slavniji podobar krog leta 432 pred Krist. napravil. Postavljena je bila v tempeljnu ravno temu bogu posvečenem. Podoba boga je bila 40 čevljev visoka iz slonove kosti in čistega zlata. Z glavo je skoraj do stropa tempeljna segel, tako da si je človek mislil, ako vstane iz prestola, bo vès tempelj, premajhno stanovanje svoje, sabo vzela. Do pasa je bil nag, krog pasa pa je imel plašč, ki mu je čez noge v stoterih gubah padal. Kar je bilo nazega, bil je iz slonove kosti, oblačilo pa iz zlata, s cveticami okinčanega. Vendar ne zavoljo dragocenosti je bila podoba ta sedmerim čudežem sveta prištevana, ampak le zapopadek božanstva, kterega je Phidia v ti podobi pokazati hotel. Kako da so cenili Gerki to podobo svojega boga in pa umetnika, ki jo je naredil, dokazujete sledeče verstici:

Jupiter svoj obraz pokazat prišel je na zemljo,
Ali pa gledat bogá, Phidia, tje si ti šel!

5. Poslopje Cira v Ekbatani. Ekbatana je bilo poglavitno mesto Medije. Med imenitnostmi, ktere so tukaj ljudje občudovali, je bilo tudi kraljevo poslopje — poslopje Cira imenovano, ktero je neki Memnon izzidal. Obsegel je 7 štadij (40 štadij je okoli 2 ure hoda), in krasota, ktera se je v vsih posamnih delih vidila, pričala je bogastvo tistih, ki so ga zidati ukazali. Kar je bilo lesa, je bila cedrovina ali cipresovina, pa še ta je bila vsa pozlačena in posrebernena. Namesti opek so bile sreberne ploše. Zraven poslopja je bil tempelj, v kterem so bili stebri s srebrom in zlatom okinčeni, podlaga pa pri večih je bila iz čistega zlata ali srebra. Tudi tempelj je bil s srebrom pokrit. Pa že Aleksander véliki je obropal poslopje in tempelj, še bolj pa poslednji kralji sirški.

6. Zidovje Babilona. Semirama je bila ena naj slavnijih kraljic, ktera je kraljevala krog leta 2122 do 2080 pred Kristus. v Babilonu in Asirii. Ker je imela veliko veselje zidati, so ji nasledniki vse prilastili, kar koli imenitnega je bilo zidanega v jutrovih deželah. Med vsimi zidarijami pa so zidovi krog Babilona naj znamenitniši. Ker pa v okolici Babilona ni bilo kamnja dobiti, ila pa za opeko prav dosti, so namesti kamnja rabili samo opeko. Strašno veliko so obsegli na okrog ti zidovi. Nekteri pravijo, da je bilo 20, nekteri pa da celó 40 ur hoda okoli njih. Tudi v visokosti teh zidov niso učeni edini. Nekteri jih cenijo 50 sežnjev, drugi 50 vatlov, spet drugi 100 in še drugi 200 vatlov. Ravno tako različnih misel so v širokosti. Nekteri jim prilastujejo 30—32 čevljev, drugi ravno toliko vatlov širokosti. Vsi pisatelji pa so v tem edini, da so bili tako široki, da sta si mogla dva voza s štirim

Gospodarske skušnje.

Kako svinske plečeta in gnjati soliti in sušiti.

Ko je prešič zaklan bil, naj se pusté plečeta ali gnjati 8 dni ležati, da se nekoliko zmečajo; potem naj se nasolijo in sicer tako, da se na en funt gnjati ali pleča 2 lota solí, pol lota pa solitarja vzame in dobro vriba; potem naj se položé v kakošno posodo (kad ali kaj tacega), da 8 dni tako osoljene ležé. Kadar se iz posode vzamejo, se dobro ožmó, se na meseni plati še enkrat nasolé, in potem v dimnik obe-sijo, da se sušé; za to je posebno dobro brinjev les, in da je dim bolj merzel kakor vroč.

Starozgodovinski pomenki.

Korant — Kurent.

Basnosloven pretres od Davorina Terstenjaka.

(Dalje).

Na častje Shivatovo s priimenom Bracislav (Perkuras — Perun) spominjajo ne ravno daleč od Kranjskega ležeče štajarske Bračslavce, katero ime se je izbrusilo prav po postavah slovenskega jezika, in se velí Brašlavce — Frasslau.

Slovensko ime latinskega Fulginas nahajamo na izžanskem kamnu, in Schoenleben (v omenjeni knjigi str. 220) piše: „Duodecima in latere sinistro altaris, quando Lazius eam describebat“:

BVIO BROCCI V. F
SIBI ET MAXIMAE itd.

Ker kratki a slovensko ljudstvo še dnešnji den kot o izgovarja, tedaj tukaj najdemo Brocci namesto Bracci ¹⁾. In znamenita je spet ta okoljščina, da Brakov sin ima spet ime tora — bika, ker buj, bujak v poljskem jeziku še pomeni bika.

Ime Philogenes na prvem kamnu še nahajamo na drugih kamnih: slovensko-latinski Atigentus, Atigenta ²⁾, to je, Atigenitus, Atigenita, Hotigenitus, der Lustgeborne. Spet v tem imenu vidimo vin-donizem, kateri glasnik i rad pogoltuje, posebno kranjski ljudstvo, n. p. „Ribenca“ namesto „Ribenica“. Takih pol latinskih pol slovenskih imen je več na rimskih kamnih; tako n. pr. staro-slovensko ime Pribislav, Pribuna, Pribina (kar se napačno Privina piše) nahajamo v latin-sko-slovenski obliki na celskih kamnih in sicer Aucto-mar ³⁾. Ime Pribina, Pribislav, Pribuna je bas-noslovno priime Shivatovo, kateri se velí tudi der Vermehrende, kakor božanstvo rojenja — Augens, auctor, cerkveno-slovenski pribiti accedere, pribivati augeri.

Pa bi znal kdo misliti, da to so same domišljije. Da niso, nas spet prepričuje drug kamen izžanski, od kterega Schoenleben govori (v omenjeni knjigi str. 220): „Undecima in introitu templi et alio lapide“:

Antonius Otero! Mons F. Ennae VOLAPVS. F.
VOLARENI. B. Fecerunt.

Tukaj najdemo čisto slovensko ime Volar in drugo Voljap (voujap) spet po častji vola — japa, katero slednje ime še nahajamo v izvirniji obliki v znamenje, da je sledeč napis stariši, ker brez digamata j se ime najde

¹⁾ Schoenleben nam je še drug napis zapisal, v katerem se ime Procia najde. Da je ime pisano Procia namesto Brocia, je pravopisn pogrešek. Tako se najde na nekem radoljškem kamnu Vipius namesto Vibius (Schoenleben str. 221.) Celi verhniški napis se glasi: O. Fulginas. M. F. V. F. Can-nutia. Ti. F. Paulla Fulgin. Q. F. Procia. H. S. E. Tukaj spet vidimo, da je rodbina bila častiteljca Bracislava-Peruna, ker ime Fulginas se ondi dvakrat najde. — ²⁾ Muhar „Rö-misch. Norikum“. — ³⁾ Muhar „Gesch. der Steierm. I. 363. Znamenito je, da v napisu, v katerem ime Auctomar stoji, se tudi nahajajo imena Magimar, Magir in Atevortus (Hote-vrat; primeri kašubsko in polabsko-slovansko vorta, vorna, namesto vrata, vrana.)
Pis.

D. M. Sextio O. Rustici F OPPE Conjugi vive
et. fil. Parentibus itd. (Schoenleben str. 219 Iggii).

Tukaj nahajamo ime Japa v obliki Opa; na Štajar-skem je bila postaja Upele, dnešnje Vitanje (od vit — op, up, jap), in tako spet vidimo spremene samo-glasnikov, ktere le slovenski jezik pripuša.

Tudi v drugi obliki čistoslovenski še se nahaja ime Opa, in sicer spet na izžanskem kamnu: „in celea vi-naria Domus parochialis adhuc exstat bene legibilis, sed a Lazio male descripta, ego vero sincerius descriptam et meis oculis vivam exhibeo“, kakor Schoenleben piše.

AMATV F. VOLTA RONIS Filius OPALO
Ostuis Filius Il. P. Aemona. V. F. M.

Tukaj najdemo obliko Opal, in bavarski zemljopisec nam imenuje rod Opolanov, kateri je prebival v okolici dnešnjega mesta Opole (Oppeln) in je imel 20 mest. Nje-govi sosedi so bili Bosunčani (od bos, bosman, torej synonimon besede op) in so imeli dve mesti (glej Šafařík „Slav. Alterth.“ II. 406.)

Drugo ime v tem kamnu je Voltaron — Voltar. Voltor, in Amatu, kjer še slovenski dativ nahajamo mesto latinskega. Amatus — Ljuboslav, Ljubomir, Ljubeša je bil Shivait častitelj Ame — Eme — Heme Ljibuše Shive Ame, zato je rodbina imela imena po simbolu Volu, taru — Opu ime. Zastran oblike Opal primeri imena slovanske Kopal, Pristal (kranjski Pri-stav, ker je l = v) itd. (Dalje sledi.)

Za poduk in kratek čas.

Mertvaška glava.

Po navadi nekterih zdravnikov (zakaj? ne vémo) je imel tudi neki doktor v Köthen-u na Nemškem v svoji stanici na mizi mertvaško glavo. En dan ni bilo zdravnika domá — kar zasliši na večer žena njegova, ki je v bližnji izbi s svojo hčerko opravilo imela, neko prekucevanje in ropotanje v doktorjevi izbi. One greste z lučjo gledat, kaj da je; kar vidite po tleh se metati mertvaško glavo. Ko bi bila gospá tistih vražnih žen ena, ktere verjamejo, da duh nazaj hodi, in ktere omedlé pred vsako senco, gotovo bi jo bila popihnila kot blisk iz izbe in tudi hčer svojo prestrašila za vse njene žive dni. Kaj pa je storila? Luč dá hčeri iz rok, ona pa zagradi čepinjo — in ferk! smukne podgana ven, pri tisti spodnji luknji, po kateri se je no-ter zmuzala, ven pa ni mogla, ker glava ni terdno stala, ampak se okoli valila in zatega voljo tudi z mize padla.

Tako se je tudi hčerka prepričala, da se ima strah vselej zagrabiti, da se zvé: kaj je. — Naj bi ta res-nična prigodba, ki se je nedavno primerila, bila plahim ljudém v poduk. Sto družih na mesti pogumne žene bi bilo z vpitjem pobegnilo in terdilo, da je duh mertvega, čigar glava je bila, nazaj prišel strašit!

Kako nekdo na železnici dvakrat vožnino plača, pa vendar zad ostane.

Neki jud se je hotel po železnici v Lipnico peljati. Pri kasi plača vožnino za tretji klas, prejme listek, da je plačo odrajtal, in gre na voz. Ko lepo sedí v družini več družih in se že veseli vožnje, pride konduktér in poprašuje vsacega, ali ima vožni listek. „Se vé, da ga imam“ — reče naš judiček — seže v žep, da bi ga pokazal, pa ga ne najde; iše in iše povsod, pa ga le ni. „Če nimate listika, mož, vam ne morem pomagati; morate z voza iti, ali hi-tro po družega skočiti, pa hitro, da ne bote zamudili“. Ves čmeren se poda jud z voza, letí po drug listek, in pride še ob pravem času nazaj. Ko se spet vsede in pokaže konduktérju listek, da je plačal, seže po cigarnico, da bi eno za kratek čas zasmodil — in najde pri cigarah listek, na kterega je pozabil, da ga je tu sem vtaknil. To viditi skoči, kakor da bi ga bilo božje verglo, z voza; — kon-duktér ga praša: kam? „bom koj koj nazaj“, in letí h kasi, da bi dal najdeni listek nazaj in po nepotrebem v

dej! pomagalo je. — Na Francozkem je neki župan lani oklical, da nobeden ni dolžan plačati, kar v kerčmi ob nedeljah ali praznicah med mašo zapije — in to je pomagalo bolj kakor vse poprejšne še tako ojstre postave in globe; noben kerčmar noče zdaj med mašo ne vina ne žganja točiti. „Pametna glava ta župan“ — pravi „Neven“, intako tudi jez mislim, da s pametjo bi se dalo marsikaj napak še odpraviti na svetu. J. Jazirk.

Starozgodovinski pomenki.

Korant — Kurent.

Basnosloven pretres od Davorina Terstenjaka.

(Dalje).

Ime Voltar nahajamo še v drugih polatinčenih oblikah in sicer spet na izžanskih kamnih (Schoenleben v omenjeni knjigi str. 218.)

VOLTREX LA SON ISE. P. VIVS etc.

Tukaj nahajamo ime Voltar v polatinčeni obliki Voltrex, in ime Amatus še slovenski Lason*), sanskritski las, česki laska = amor. Da je Voltrex le polatinčena oblika slovenskega imena Voltr, Volter, Voltar, Voltur, pričuje pet drug izžanski kamen (Schoenleben III. 219.)

Secundus VOLTREGIS Tal. Si. F. V. E. Sibi Et VOLTIAE. kjer imeni Voltur in Volcia (Volcova) lepo razodevate, da ste slovenske.

Da bi pa kdo ne rekel z graškim gospodom K., da to so „ausschweifendste Ansichten“, mu še dostavljam drug izžansk napis (Schoenleben str. 219. IV.)

VOLTREIBVS C. TORIS fi. Fi Eninae Et suae Vivae itd.

Dvoje imen nahajamo tukaj, ktere se ne bojite ne najostrejše kritične pile — in te ste Voltreibus in Toris, to je, Voltreba in Tor. Bik Shivatov se je velel Dherma in je bil zaznamek pravičnosti, zato tudi v indiskem jeziku pomeni Derma aequitas, pravičnost, Billigkeit, in lex, legalitas. To besedo so Vindi iz Azije čisto organiško seboj v Europo prinesli; poznamo jo vsi, čeravno ne več v izvornem pomenu, vendar saj v prenešenem: t e r m a, Eigensinn, prav za prav, Stiersinn, Stierköpfigkeit. Po prestavi in sorodnosti slovenskega glasnika m z glasnikom b in v, je iz terma postalo terba in treba; tukaj stoji treibus, ker gluho e slovensko ljudstvo tudi kot ei izgovarja, — primeri štajersko-slovensko: leipo, sleipo in česko beyk. Za očiščenje grehov pa so stari Indi in tudi Slovani terme, terbe, trebe — biko darovali Shivatu, zato je postal pomen trebiti purgare, expiare, in treba templum, tudi pomen εἰδωλόδουτον res idolo imolata, — dalje pomen σπονδή libatio, δυσία sacrificium, in darovatelj se je velil trebnik, oltar pa trebišče, in indigentia, necessitas, neodvisnost treba — potreba (glej: dr. Miklosić „Radices“ str. 96.)

Celó analogično besedo nahajamo torej v letopisu ipatijevskem (pod let. 1114) — besedo „govějušči“ (od gov, govedo) v pomenu čistotni (glej celi stavek pri Kollaru v „Staroitalii“ str. 268.) in ta pomen se najde polatinčen spet na izžanskem kamnu (Schoenleben 219. VIII.) v imenu Expiaetor:

VOLTREX EXPIETORIS Fil. Pox. Venix. M. A. E

ILVNCONIS F 0 Uxori Suae itd.

Oblika Expiaetor spet očituje vindonizem s premeno glasnikov a in e (lahek in lehek). Na tem kamnu nahajamo še drug synonymon imena terba, treba, in to je ilunko od sanskritskega ila krava in zemlja, analogično kakor štira krava, zemlja in bik, ida zemlja in bik itd.

Tudi rhenizem v besedi Ilunko = Ilok (zato ime varoša Ilok v Slavonii = Trebnje, Turovo, Turjaško, Volarsko) je znamenit, ker so rhenizmi posebna vlastovitost staroslovenskega jezika; — primeri mogončka

*) Valvazor nam je zapisal napis iz Verhnike, kjer se ime Lascia nahaja. Kdo bo še dvomil, da je Aemona, Emona Shiva Ljibuša, ker imena Amatus, Lason, Lascia opominjajo na čast boginje ljubezni. Pis.

(mogonšča), poronso (porončo) v frižinskih spominkih.

Pa ni zadosti, da smo že poznamljenja vol, tor, Voltar, Voljap, Voltur, Voltreba našli, nahajamo še dva druga synonyma in sicer na nekem kamnu, kateri je na Leskovecih najden bil, kakor Schoenleben (v omenj. knj. str. 222. V.) terdi.

I. O. M. Genio Loci A. A. IBARCVS itd.

Tu je ime Ivarcus spet čistoslovensko od sanskritskega juv, juvan, slovenski juv*), juvenec, skrajšano junec, latinski juvencus. Že večkrat smo rekli, da oblika ju se spreminjuje v slovenskem jeziku v iv, in tako je iz Juvarko postal Ivarko. Ime je po koreniki in obliki slovensko. (Dalje sledí.)

Zgodovinske drobtinčice.

Ime „Car“.

Car je naslov sploh ruskih vladarjev. Ime to je staroslovensko, ter pomenja toliko kot kralj ali cesar. Nekteri terdijo, da izhaja od latinskega imena cezar (ime nekdanjega rimskega zapoveditelja Julija Cezara). Do 16. stoletja so se gospodari raznih ruskih dežel imenovali véliki knezi; bili so taki véliki knezi Vladimira, Kijeva, Moskve itd.

Véliki knez Vasilej Ivanovič si je leta 1505 prvi prilastil naslov „samoderžec“, kar pomenja ravno to, kar greško „autokrat“, in slovensko „samovladar“.

Vasilejev sin „Ivan II. Vasiljevič“, „ljuti“ ali „strašni“ si je v letu 1579 pridjal naslov „car Moskve“, kterege so se nasledniki njegovi dolgo za njim še posluževali.

Leta 1721 sta caru Petru I. starašinstvo in duhovščina v imenu ruskega naroda pridjala naslov rusovskega cesarja, za katero slovo v rusovskem upotrebujejo latinsko ime „imperator“, kakor cesarici pravijo „imperatrix“. Začetka pa drugi veliki evropski vladarji niso hteli spoznavati cesarskega naslova moskovitarskih knezov, in še le vsred 18. stoletja je bilo dostojanstvo ruskega carstva vspoznano in poterjeno. Žena careva je bila nekdanj imenovana carica, najstarejši sin njegov in verjetni naslednik prestola carevega pa carevič, to je, sin carov, in žena njegova, naslednica prestola, carevna, to je, hči carova.

Po smerti nesrečnega Aleša, sina Petra I. je nehal ta naslov, in carovi sinovi so bili od tistih dób imenovani véliki knezi. Car Paul I. je vpeljal vnovič leta 1799 naslov careviča ali cesareviča za drugega sina svojega, vélikega kneza Konstantina; po smerti njegovi ga je dobil sedajni naslednik prestola, Aleksander, od očeta svojega, cara Nikolaja. Ravno tako je poslednji počastil sinaho svojo, ženo naslednika, ko se je bila omožila, z naslovom carevna.

Tudi nekdanji knezi Geruzije in Imiretije (zdaj ruski kroni podverženih dežel) in vladarji Srbije so se nekdanj cari imenovali.

Novičar iz avstrijskih krajev.

X. Iz Gradca 13. jan. Naj mi je pripuščeno novico povedati, ki je vredna, da jo pozabe rešimo. — Na Štepanovo pret. leta se je v farni cerkvi pri sv. Ani v slovenskih Goricah ganljiva slovesnost obhajala, ktere vzrok je sledeča prigodba bila. Predbožični teden sta šla dva fantiča z neko deklico iz šole čez Šavnico domú. Na derndrati in mokri bervi deklica popolzne in v globoki, in z germovjem prevlečeni potok pade. Starejši deček to vidši je hotel od straha pobegniti, njegov mlajši okoli 5 let stari brat, krepko pozvarivši ga, ga je zaderžal, se na zemljo ulegel in bratu veleval, ga za noge deržati. Tako ležé se je tako

*) Morebiti bi se utegnil kdo čuditi o tem, da so stari Slovenci skoro vse imena po turu prejemali. Ta prikazen je že preslavnega mojstra starinoslovja slovanskega s čudenjem navdajala, da veči del imen rek, vesi, gor, je od tura prišlo, zato je izustil besedo: „tur u Staroslovanu nad miru oblíbeni“, — to je, tur pri starih Slovanih čez mero (neizmerno) ljubljeni“. Glej „Starozitnosti“ str. 555. Pis.

natanko povedali tečnost ene jedi memo druge. To pa, kar so nam oni o tem razodeli, je tako gotovo, kakor je amen v Očenašu.

Kar hrano (živež) iz rastlinstva zadeva, so nam razodeli, da 25 funtov boba toliko tekne kakor 26 funtov grahore, 27 funt. graha, 29 funt. leče, 62 funt. pšenične moke, 65 funt. ječmenove, 70 funt. koruzne, 77 funt. režene, 96 funt. rajža, 72 funt. belega kruha, 100 funt. soldaškega kruha (komisa) 288 funt. krompirja iz suhe in 319 funt. krompirja iz bolj mokre zemlje, 411 funt. zelja, 676 funt. pa korenja. Iz te verste se očitno vidi, ktera stvar je tečnša od druge.

Mleko redi po tem, kakor ima več sladkora, sirovega masla in sira v sebi, — še bolj redi kri, še bolj meso, naj bolj pa redé jajca.

Če pa pravimo: ena hrana bolj redi memo druge, se to toliko pravi, kakor da ima več tiste stvari (gnjilca) v sebi, iz ktere se v našem truplu meso nareja in pa tisto, kar človeka močnega dela.

Če pa pri tem ali unem živežu gledamo na to, kar v našem truplu mast dela, moramo reči, da so rajž, potem pšenica, bob, grah, rež, ječmen in krompir naj bolj zato.

Če pa vprašamo: iz katerih jedi se naj bolj kosti delajo v našem truplu? moramo odgovoriti, da iz boba, graha, potem iz rajža, kervi in mléka, zato ker te jedila imajo naj več tistih dveh delov v sebi, iz katerih naše kosti obstojé, namreč fosforokislina in pa apna.

Iz vsega tega je očitno, da bob, za bobom pa grahorka, grah in leča so med navadnim živežem iz verste rastlin naj tečnše jedila.

1 funt boba ali graha zda in zaleže tedaj toliko kot 2 funta pšenične moke, 3 funte rajža, 3 funte belega kruha, 3 funte in pol komis-kruha, 10 do 12 funtov krompirja, 16 funtov zelja (kapusa) in 20 funtov korenja.

Pšenična moka je skor za tretji del bolj tečna kakor režena moka.

Al pa porajtajo to naši gospodarji in gospodinje? — Poglejmo, kaj kupujejo?

Vagán (mecen) graha veljá — postavimo — 8 fl., vagán pšenice pa tudi 8 fl. Al po meri se ne smé soditi tečnost živeža. Vagati moramo: koliko funtov vaga vagán enega, koliko vagán družega živeža.

Kar je težje, ima več moke in je tedaj več vredno.

Če tedaj vagán pšenice ravno toliko velja, kot vagán graha, kaj naj tedaj kupujemo za kuhinjo? — Graha, ker grah ima še enkrat toliko redivne moči (tečnosti) v sebi kakor pšenica.

Še bolj memo graha je pa zaničevan bob, in bob v tečnosti še presega grah.

Pa boba in graha ne jémo radi, ker nas preveč napenja — bo rekel ta in uni. Kdor dela, se mu tega ni bati, in če sočivje, kakor je samo na sebi, se enmalo težje prebavlja, naj se pa dá do dobrega razkuhati in bobov ali grahov sók (Suppe) ali kaj tacega naj se iz njega naredí. Tudi jajca niso lahko prebavljive, tudi sir ne, tudi sirovo maslo ne — stanšajmo bob in grah po kuhi, in ne bosta nam želodca nadlegovala. Sploh je dobro, če k tečnim jedilom prikuhamo kisle repe, zelja, korenja ali kake druge zelenjadi.

Ne! da bi s tem silili vsem ljudem grah in bob, če ravno ga sami radi jémo, — priporočamo sočivje le bolj ubogim, delavcem in takim, ki malo tečen živež drago kupujejo, namesto da bi tacega kupovali, ki bi jim veliko zdal in jih dobro redil. In res je taka marsikod. Rež, ječmen in krompir so pregnali grah, lečo in bob iz mize delavca in revnega, kateri svoj živež morebiti 5krat in celo 10krat dražje plačuje, zato, ker ne pozna razločka med tečnostjo te in une jedi, ker ne pozna tiste stvari (gnjilca), ktera našim truplom dela meso in nam daje moč.

Prevdarimo enmalo natančniši krompir po njegovi pravi vrednosti. Kakor amen v Očenašu je gotovo, da ima krompir 4 do 5krat manj redivne moči v sebi kakor pšenica, in 10 do 12krat manj kakor grah, bob in leča. Ako je vagán krompirja 4krat ali še večkrat bolji kup kot grah in bob, takrat je prav krompir kupovati, ali, če ga imamo, ga jesti namesto da ga prodajamo, — dražje pa krompir kupovati, je očitno zapravljanje, je potrata! Se vé da krompir se lahko kuha, ž njim ni nič opraviti, če ga v oblicah dajemo na mizo. To je vse res in tudi to je gotovo, da je krompir dober. Ali memo vsega tega smo pozabili zvediti: ali nam pa tudi zares toliko zaleže kakor sočivje, ali nam naredí dosti mesa, kosti in moči, ktere ni brez mesa in kosti? Nikdar! kakor smoravno povedali. Če je tedaj taka hrana (živež), ki nam ne zaleže dobro, ki nam ne daje prave stanovitne moči (in to je pri delavnem človeku vendar le poglavitna reč) — če je taka hrana še dražja kakor druga, ki je 5 ali 10krat bolj tečna: kaj bo tedaj bolj pametno, da bomo kuhali? da bomo jedli?

Naj si gospodarji in gospodinje sami dajo odgovor na to vprašanje. (Sonnt. Zeit.)

Starozgodovinski pomenki.

Korant — Kurent.

Basnosloven pretres od Davorina Terstenjaka.

(Dalje).

Dalje še nahajamo enako poznamljenje v imenu Onisa spet na izanskem kamnu (Schoenleben str. 219.) Celi napis se tako glasi:

D. M VOL TA NI OPPA ONISE Θ Ann LXX Et Enneae Ruf. F. Uxo. An. LX F. F. SURO VOL An. Θ .

Kamen je že poškodovan, zato nektre imena niso več cele. Vendar imeni Onisa in Surus ste še čisto ohranjene.

An pomeni v sanskritu dihati, gibati se, živeti. Ker pa ima indiški jezik to vlastovitost, da vse, kar pomeni teči, gibati se, pomeni tudi vodo, in vse kar vodo, pa tudi bika, je tedaj ime Onis gotovo tudi pomenilo bika. Ta beseda nam razodeva pomen rek Anasus, Anisus v Noriku, dnešnje Enns, in Anasus reke v deželi nekdanjih Karnov, v kateri je tudi reka Turus bila. Beseda ana je po predstavi digamata *h* postala pri Moravcih Hana, pri Slovencih in tudi pri nekterih severnih slovanskih plemenih Una, zato imena rek Una v Bosni, Unica (Uniz, Unz) v gornjem Štajaru in na Kranjskem, in imena knezov severno-slovenskih Onogost, Uneslav *) (knez Nerečanov, to je, Narečanov, prebivavec kraj reke Nara v starih časih, dnešnji den Nerečva v Dalmaciji) pomeni to, kar Volgost, Turoslav, Bikoslav itd.

Znamenita je ta prikazen, da pri noriških Slovanih, razun končnice mar, mer v lastnih imenih, se ne najde severno-slavenško slav. Borut, Rastic, Magimar imamo, Borislava, Rastislava in Mogislava pa nimamo. Zdi se mi, da je to izključivot vorenje severnih slovanskih plemen.

Še eno imenom Tor, Voltar, Voltur, Op, Voltreba enako besedo nahajamo na izanskih kamnih, in sicer Isson (glej: Schoenleben v omenj. knjigi I. str. 218.) Is se veli v sanskritu „pfeilschnell gehen“ in je korenika za slovensko besedo bister, znabiti, da je iz is postala slovenska beseda bis. V Noriku je tekla reka, ktera se je velela Ises, dnešnja Ips. Da je ime Ison slovensko, poterjuje severno-slavenško ime Isjaslav, ime ruskega kneza okoli leta 1059 (glej: Šafařik „Slav. Alterth.“ II. 116.)

*) Iz „un“ je postala beseda „unt“ po prestavi glasnikov nut, kar v cerkveno-slovenščini pomeni bika, primeri: lužičko spot namesto post. Zna pa tudi sanskritski glagol nu, fließen, biti korenika besedi nut. Pis.

V poterjenje vsega tega tukej razloženega pa bode še služil sledeči izanski napis, kterega nam je tudi Schoenleben zapisal:

VEITRONI BVTTONIS F ET TETTAE AD
NOMATI F. V. VXORI BVTTO Parentibus Suis F.

Tukaj vidimo same čiste slovenske imena. Veitron pomeni Vetrona = Turbonius (zavoljo oblike primeri Mažgon). Veter — zrak so Kershnaiti imeli za prvi princip, zato so Višnu-ta obrazovali tudi z orlovim kljunom in perotami, in Višnu je imel za vahara (voznika) orla Garuda. Zrak in veter so torej častili starci kot svet živelj nalik vodi. Butoni, Buti, Buteri so bili suge Shiva-ta, kateri je kot Jama bil sodnik mrtvih¹⁾. Teta je tudi historiško in basnoslovsko slovansko ime, katero je imela Ljibušina sestra Tetka. Ada Maja²⁾ se je velela Bhavany divna, edina mati Bramata-Vishnuta in Shivata. Ada Maja, slovenski Adnamati (Ednamati, na Pohorji in na gorenskem Kranjskem še govore aden ne eden), je torej podobna Kybeli, katero Lukreci tudi imenuje edino mater bogov in žival.

Vse te imena po symbolu Shivatovem prijete so jasen dokaz za misel našo. Dnešnji den še se veli kraj, v katerem so vsi ti spomeniki izkopani Igu na Ižkem, na Igu, kar tudi toliko pomeni, kar vol, tor, jap, treba, jugmentum — jumentum. V rusinski prekrasni pesmi „Slovo o polku Igorovem“ se glavni junak veli Igor (koroški Ingol, Ingvo) in druge junaške osebe Trojan, to je, Torjan, in junak Vsevolod se veli Buj — Tur, in Bajan pevec vnuk Velesov. Že v egiptiški basni nahajamo nekakšno odnošenje bika k vetru. Thyphon — pravijo basni egiptiške — zbudí pušavski veter in ga pred seboj žene v podobi bikov, in v „Slovo o polku Igorovem“ se velijo Vetri Štribožij vnuci, to je, Štiroboga — Turoboga vnuci³⁾. Štri je po metatezi postalo, kakor Trojan iz Torjan. Tako bi tudi ime Veitron bilo v nekem basnoslovskem odnošenju s štirorom, turom. Zato nahajamo enake korenike turbo in tur, bora, βορέας in bos, sever in seva, sava = bik⁴⁾.

V imenu Ter, tor ima iskati svoj početek mesto Tergeste, katero je, kakor Eusthatij⁵⁾ terdi, po nekem Tergestu ime dobilo, in kar je tudi verujetnije, kakor Melatovo izpeljevanje Ter egestum, to je, trikrat razdjano. Tergeste, tudi Torgium, je že zgoda postalo kolonia Rimljanov, ker pa so Rimljani koloniste že v postavljene mesta, ktere so podjarmili, naseljevali⁶⁾, je gotovo že mesto pred rimsko kolonio stalo. Bode mi kdo rekel, zakaj ne izpeljujem imena iz besede terg. Al tuji ta se je rodila iz ter, tor, zato toržestvo, toržestveni, feierlich. Je v tih besedah ravno ta enakost, ktera je v latinskih Mercurius, merx in mercator. Kjer so Tera, Tora častili, tam je bila trgovina in toržestvo, kakor so dnešnji den s praznički zedinjeni tergi — snemi ali, kakor napačno pravimo, sejmi.

¹⁾ Sonnerat „Reise nach Ostindien“, Zürcher Ausgabe str. 159.

²⁾ Langlés „Monum.“, str. 192. Niklas Müller „Glauben der Hindu“. Langlés Adamajo imenuje „la mère de tous“, „attraction qui unit toute la matière“.

³⁾ Mislim, da se ta genealogia tako razreši. Višnu je s svojim sinom Vaju — bogu vetrov jedno (primeri slov. vejati, nemško wehen), ker zrak predstavlja. Višnu pa je brat Shivata, ker občo mater imata Bhavany Majo — Babo majko — Adnomater, po takem je Vaju, bog vetrov, vnuk Štriboga — Štiroboga, Turoboga — Shiva — Dherma-ta.

⁴⁾ Ker so Kershnaiti imeli zrak za prvo materio vsega rodenja, je očitno, zakaj turbo bora, boreas, sever imajo koreniko v bhu fieri, shvi zeugen, erzeugen. Tako bi Liebigov princip „Alles ist komprimierter Aether“ že bili Indi in stari Slovenci poznali bili in učeni Liebig ni nič novega povedal.

⁵⁾ Eusthatij pri Schoenleбену str. 107.

⁶⁾ Servius „Ad Virg. Aen.“ I. 12. Ruperti „Handbuch der röm. Alterth.“ str. 768.

Ime Tregist, Tergist, ima okolica bočanska (nemški Voitschberg v starih listinah, dnešnji den Voitsberg), in tu sopet vidimo združene imeni enakega pomena. Rodovine But, Butej, Butjan, Butjanek še živijo na Štajerskem, in Buteri na Goriškem, in beseda but, butjan, buter, še Slovenci kraj Mure dnešnji den poznajo v pomenu nesrečen, bedast, zlodejni človek. V listinah Otona II. se imenujejo kraji na Koroškem Butanjeg, to je Butjanek, Butigoj, to je, Butigaj, ki pomenijo to, kar nemško Teufelsgraben, Teufelswald itd. (glej: Šafařik „Slav. Alt.“ II. 344.) Eden bodroških knezov okoli leta 1071 se je imenoval Buta; vidimo toraj, da je to ime tudi pri severnih Slavenih znano bilo (Raumer Reg. I. 111. N. 601.) (Dalje sledi.)

Ozir po domačih.

Veliko Gradišče.

Dve uri od Tersta proti jutru med Lokvo (talijanski Corgnale) Radikom in Gročanami stoji precej visok verh z imenom Veliko Gradišče; ima na verhu dve lepe ravnici, eno proti izhodu, drugo proti zapadu, in mednjima mali versiček; poznajo se še malo niže med skalovjem tri ceste, ki so na-nj peljale: ena na juterni strani brega, ki stoji nad Bazovico; prekriža jo sedanja pot, ktera gre iz Lokve na Gročane; druga na strani proti Rodiku, in tretja naj sternejša zgor od gročanske cerkve. Veliko Gradišče ima na južni strani ne nizoko dosti živice (vode), in silno veličansk lepogled se odpira tu popotniku: na sever se vidijo Nanos, Triglav in njegova brata; na zapad karniške in tiroljske gore, ravnine laške in morje kakor deleč oko pelje; na jug isterski in čiški verhi, in na izhod notrajski snežnik; ako se pa malo proti Rodiku po verhu gre, se vidijo tam za Nanosom tudi kamniški snežniki. Tudi gori na tem verhu ni nikolj tako strašna burja, ko dobro četert ure niže pri Kervavem potoku na reški cesti; kmetje, ki na verhu po senokošah seno grabijo, pravijo, da večkrat kakošno staro stvar najdejo. Ime Veliko gradišče in vse druge okoljščine kažejo, da je onde nekdej kaj posebnega moralo biti, — pa kaj je bilo, in kadaj je propadlo, pisatelju ni znano.

J. V.

Dopis iz Amerike.

Te dni je došlo iz Crow-Wing-a v Ljubljano slovensko pismo nekega našega rojaka, ki je zdaj pri prečastitem gosp. misionarju Pircu v severni Ameriki. Ker obsega to pismo marsiktero mikavno novico, nam je gosp. prejemnik prijazno dovolil, da naj iz njega povzamemo, kar se nam za „Novice“ priličnega zdí. Pismo je od 22. oktobra l. l.

Ko je gosp. pisatelj s krepkimi besedami razložil, da Amerika ni več tista „obljubljena dežela“, kamor so nekdej Europejci se preseljevali in so ob kratkem obogateli, in kamor jih sicer še sedaj veliko pride, pa se kesajo, kolikor imajo las na glavi, da so sem prišli, ako nimajo premoženja si kupiti zemljišča, — nadaljuje pismo svoje takole:

„Celi dan sem danes derva sekal, da bo bajtica topla, zakaj hiša ji ne morem reči, ker sapa skoz-njo piše, da je kaj. Treba pa je, da že kurimo, ker že več dni zmerzuje ponoči tako, da je zjutraj zemlja čez pavec zamernjena. Čez dan se ogreje in otaja, da kače iz lukinj na solnce prilezejo in se grejejo; potem švigajo in homatajo semtertje, kakor pri nas po dežji červi. Predvčerajnem sem šel na lov in sem marsiktero veliko pisanko popalil. Pa ta žival, ktere se človek vstraši, ko jo vidi, se nahaja le v samotnih krajih, deleč od stanovanj, kamor prešiči ne pridejo. Védi, da tukaj so prešiči naj večji kačji sovražniki, ki jih veliko pokončajo in požró, pa nikoli nobena jih ne piči. Kakor hitro kača prešiča čuti, mu skuša ujeti, al prešič je hitro za njo; z eno nogo ji stopi na vrat, z drugo pa en-

Ako se primeri, da ima kak dan nenavadno veliko plačila, mu naredi to luknjo v mošnjo in gospodar se vstraši. Kje če en hip toliko denarja vkup spraviti? Ga dobiti, mora potrebno delo zapustiti, ter po vsih kotih denarja iskati. Tako ne pride nikoli iz zadrege, temoč vedno globokeje va-nje zagazuje.

Takih zmotnjav ogibati se, je dobro, da se gospodarske dela, družbinske opravila, dohodki pa stroški poredoma marljivo zapisujejo. Nemogoče je namreč, dobro hišovati če se gospodarstvo in gospodinstvo z nekoliko vpisnimi bukvami ne spremljate.

Jez poznam umnega in premožnega kmetovavca (in gotovo je več takih), ki v tem oziru ima sledeče bukve za vpisovanje:

1. Poljske bukve. V teh so zapisane vse zemljišča njegove: njive, polja, senožeti in gojzdi, njih velikost; kaj so to leto sejali in kaj se bo v prihodnje, koliko se vsako leto pridela žita, klaje ali lesa. On ima vse svoje zemljišče v svoji izbi. Knjigi pridjan je dodatek. V tega zapisuje stan živine: koliko je ima, koliko je vsako živinče veljalo, po čim se je to ali uno prodalo; kdaj je živina vergla; koliko in kakšine klaje je potreba, itd.

2. Bukve dohodkov in stroškov. V te zapisuje, kar skupuje in dobiva, in kar izdaja ali izplačuje, koliko je žita, sočivja, sadja itd. prodal, kaj mu mleko, slanina donaša itd., pa tudi kaj ima odrajtovati na davkih in družih davšinah, za plačo hlapcem in deklam, za popraviljanje hiše ali poljskega orodja itd.

3. Zapisna knjiga za razne opazke. V ti je zapisano: kaj ima vsaki dan opravljati ali dogotoviti sam ali družina njegova.

„Pa, moj Bog!“ bo rekel marsikter bravec, „treba bi bilo tedaj, da bi človek vedno pri bukvah sedel in pisaril! To bi bilo vendar prav sitno in težavno“.

Nikakor, prijatelj! Kadar se je gospodar tega reda navadil, gré zapisovanje prav naglo spod rok. On se s temi bukvami tako dobro soznani, da z malo čerticami enkrat začeti red naprej prede, in da skorej živeti ne more, ako ni vsaki dan s peresom pri njih. Tako zapisovanje razsvetluje mu, kakor večna luč, vse gospodarske razmere, ter mu kaže lepo plačilo neutrudljivega napredovanja njegovega. Veseli ga tudi vselej, kadar koli v te bukve pogleda.

Zapisuje se pa v bukve vsakokrat po dokončanem dnevnem opravilu, tedaj nar boljše na večer, in to takole:

1. Kaj se ima na jutro in po katerem redu opravljati.

2. Kaj je najpervo, kaj drugo itd. storiti. Pri tem je pglavitna reč, da se prvič nar bolj potrebno tudi najprej stori; drugič, da se nič na jutri neodlaša, kar se utegne danes storiti; tretjič, da se vedno misli, kaj bi se moglo boljše narediti, kakor se je doslej narejalo.

Gledati je dalje, da vse v hiši je na svojem odločenem mestu, od ključa dnarne skrinje noter do cepca, da vse se v tamnem lahko najde, kadar se potrebuje.

Ne verjel bi človek, kako lepši je večer in kako veselejša je nedelja gospodarju, kako je zadovoljen sam seboj, kadar je vse dela svoje poredoma in natanko bil doveršil.

Red in natanjčnost v vsih rečéh napravljata, da je serce mirno in zadovoljno, da človek je veselejši in boljši. Lože umira clo, ko mu je zadnja ura dotekla, ako je lepo uredjena rajtinga njegova. J. Š.

Starozgodovinski pomenki.

Korant — Kurent.

Basnosloven pretres od Davorina Terstenjaka.

(Dalje).

Da na Kurenta — Koranta, Keronta spet naj pridemo, moramo omeniti, da Linhart ga imenuje „Gott der Schwelgerei“, kar je čista resnica, ker Shiva —

Parvat — Kurent je tudi božanstvo Lingama divjih phallogij. O tih phallogijah ne moremo v časopisu govoriti, kateri ima razne čitatelje, bomo tedaj v svojih bukvah obširniše govorili. Izobražene bravece napotujemo na knjige, ktere o tem častji govorijo. Bhavany — Baba jednako mati in žena je bila po svoji černi strani zimsko solnce — podoba umerle prirode, zato je še dnešnji den navada po dosti slovenskih krajih, da na sredpostno sredo Babo režejo in razrezane kose v vodo mečejo v znamenje, da je kraljestvo zime (Babe) zgnilo in mladoletno solnce, ktero po indiškem zodiaku v znamenje tura stopi, svojo gospodarstvo začelo; zato se veli pri Slovaci mladoletni praznik Turice. Brez dvombe stari Ljubljanci še pomnijo tudi navado Babo rezati *). Tudi v Indii je še navada Bhavanyno podobno v vodo metati (glej: Dapper „Asia“ 115). Na Kurentove orgije še opominjajo štajerski orači, od kterih smo že v „Novicah“ govorili, in kterih gerdo oblečeni in klafarski pluzar se veli Korant.

Toliko smo hotli o Kurentu povedati, in nepristrani čitatelji bodo se spet prepričali, da pglavitno mesto slavne kranjske dežele Emona, Aemona, Hemona, Hema — Ljubana — ni ne po Jasonu ne po Frankih sozidana bila, temoč po Slovencih, in da Emona je še indiško ime obnovljenega Ljubana. Zato še pričujete imeni Krakovo in Ternovo; prvo je nastalo po sinu Shive s priimenom Ame Skandatu, kateri je bil jednak latinskemu Mars Gradivus, — drugo brez dvombe po Teru, taru, toru, turu — symbolu in vaharu (vahar pomeni v indiškem der Träger, Führer) Shivinem. Ko bi se Ternovo imelo izpeljevati iz tern, gotovo bi bili Nemci ime predmestja prestavili v Dornau, ne pa v Tyrnau. Ljubana je stala že v Panonii, in kdor bi še ugnil verjeti, da so Panonci bili tračko pleme, tega bodeta gotovo Aristotel in Juli Firmicus zvrčila. Trake so imeli dozdej vsi zgodovinoslovci in jezikoslovci, med temi naj učenejši, za indiško pleme. Tudi jaz sem v to misel trobil pred dvema letoma, ali, kakor naj novejše preiskovanja stare Pelazge izločujejo iz indiške rodbine, tako tudi bodo Trake, in prepričali se bodo, da Gerki in Latini niso betve tračkoga debla, temoč da v čisto indiško spadajo, — ali v ktero deblo? še dozdej jaz imena dati se ne prederzujem. Do unega časa, dokler nam bodo učenejši zgodovinoslovci in jezikoslovci odločili, kamor Traki spadajo, damo pomisliti vsim prijateljem stare zgodovine besede Aristoteleve, kterih, kolikor je nam znano, noben zgodovinoslovec, razun visoko-učenega kardinala Wisemana, še do sedaj ni porajtal.

(Konec sledi.)

Slovanski popotnik.

* Gosp. P. Kozlerjev „zemljopis krajev slovenskih“ je prišel te dni na Dunaji na svetlo.

* 1. list „Prijatelj-a“, kateri, spremenivši se iz tedenskega „šolskega prijatla“ v mesečni list, je prišel obdarovan z mnogoverstnim lepim blagom 15. t. m. na 2¹/₂ polah na svetlo, naznanja o zadevah družtva sv. Mohora, da šteje to družtvo že 994 udov, „matica“ njegova 213 fl.

* Sedanji c. k. učitelj muzike v ljublj. šolah gosp. Kamilo Mašek želi v zboljšanje cerkvene muzike in ljudskega petja, posebno učiteljem po deželi, bukve na svetlo dati, ki bi jim utegnile vodilo biti za uk in svojo lastno rabo. Da bi pa to delo praktično zveršiti mogel, prosi vse, ki se z domačim petjem v šoli ali v cerkvi pečajo, naj bi mu povedali svoje želje in ga podperali z dobrimi sveti, pa mu tudi pošiljali nemško-slovenske ali pa tudi čisto slovenske pesmi in napeve za cerkev in šolo.

*) Dostikrat smo slišali od „babo žagati“, pa nismo vedili: kaj to pomeni in od kod to? Tako nam častiti pisatelj prižiga luč o marsikteri domači stvari; hvala! Vred.

njim in sosedom svojim očitno koristno, naj bi se k temu prisilili!

Lepo je na Francozkem vpeljana. Tam je od gosposke zapovedano, da gospodarji vsi morajo gosence trebiti.

Glasijo se pa te postave takole:

1. Tisti, ki opuščajo po vertih in poljih gosence trebiti, zapadejo kazni od 1 do 5 frankov. (Postava od 23. aprila 1832, člen 95.)

2. Vsak posestnik, najemnik ali kdor koli lastno ali ptujo kmetijo oskerbuje, mora gledati, da do 20. februarja vsakega leta drevje in zelinje je vsih gosenc čisto otrebljeno. (Postava od 26. marca leta IV. člen 1.)

3. Gnjezdica in mešičje, ktere se z dreves, germov, živic itd. poberejo, se morajo koj sožgati, pa na takem mestu, kjer ogenj ne more do drevja, gojzodov, resja ali do pohištev se razširjevati.

Župani in njih pomagavci morajo gledati, da se te postave natanko izpolnujejo, ter oni so odgovorni za vso škodo, ktera bi po njih zanikernosti se pripetila.

Ako posestniki ali najemniki opustijo do določenega časa gosenc iztrebiti, zamorejo župani na njih stroške delavce najeti, ki gosence otrebijo; zavaljo tega pa, da zanikerni posestniki morajo te delavce plačati, niso oprosteni predpisanih kazni na dnarjih. (Postava ravno tam, člen 7.)

Niso li te postave pamétne in koristne? Kako bi bilo, ko bi slavna c. k. kmetijska družba na dotičnem mestu sprožila in prosila, da bi se enake — kmetijstvu tako potrebne — postave tudi za naše dežele vpeljale *)? J. Š.

Starozgodovinski pomenki.

Korant — Kurent.

Basnosloven pretres od Davorina Terstenjaka.

(Dalje).

Še podamo tukej dokazek Wisemanov**), ker je točen in temeljit. Njegove besede se tako glasijo:

Tretji človeški rod, o katerem Aristotel govori, so Traki. Po mojem mnenji je že težje določiti, kaj pod tim imenom zapopada, čeravno je očitno, da je narod razumel, ki se je po posebni barvi in postavi tako razločeval od drugih, da ga je imenoval. To bi nas opravičilo misliti, da se je z narodom olivine barve ali mongolskim rodом ujemal — edinim narodom, ki ga sicer ne nahajamo v njegovem razverstenji človeških narodov, akoravno ni misliti, da bi ga ne bil poznal. V tem mnenji me pa poterjuje še bolj sledeče: Pervič: Aristotel v svojem narodopisu popisuje narode posebno po barvi, in ker smo v že omenjenih verstah skrajine (extreme) našli, mora ta narod srednje barve biti, ki po vsem se razločuje od gerške. Vendar se nahajajo v Juliju Firmiku verstice, ki so jih sicer tolmačniki Aristotela prezerli, ki nam ravno tisto trojno razverstenje in barvo vsakega naroda razodevajo. „Pervič tedaj“ — tako piše — „je soglasje v značaji in barvi človeških narodov, ker za verjetno velja, da pomnogoverstnem

*) Dobro postavo, ki zapoveduje, da naj se spomladi sadne drevesa pridno trebijo gosenc, že imamo na Krajskem, in gotovo jo imajo tudi drugod, ker povsod je le predobro znano, koliko škodo napravljajo gosence drevju. Pa ker same postave ne opravijo vsega, ako lastna pridnost in lastni um posestnikov sadnega drevja ne pripomore, je lani sl. deželno poglavarstvo na enako prošnjo, kakor jo gosp. dopisnik nasvetuje, kmetijski družbi odgovorilo: naj se posebno ljudstvo podučí, da bo zapopadlo svoj lastni dobiček. Vred.

**) Wiseman Zusammenhang der Ergebnisse wissenschaftlicher Forschung mit der geoffenbarten Religion deutsch von Dr. Hanneberg str. 126. itd. Pis.

uplivu zvezdja so postali značaji in barve človeške in da ték zvezd po posebnem načinu umetnega risanja obrise človeških teles izobrazuje, to je, da luna belo, Mars rudečo, Saturn černo barvo daje; zakaj nek se v Etiopii vse černo, v Germanii belo, v Tracii vse rudeče rodi?“

Po tem bi bilo misliti, da bakrena ali olivina barva je bila razločivni značaj traškega naroda, in da tedaj se je ujemal s tistim rodом, ki ga mongolskega imenujemo. Drugič: Homer je Trake za *ἀκρόκομος* popisal, to je, kot take, ki lasé edino le na temenu glave imajo. To je popisu, ki nam je od značajev gerškega in germanskega rodú znan, popolnoma nasprot, ker ti imajo veliko las; je pa očitno znamenje Kalmukov, da, kakor drugi mongolski narodi, brijejo tudi oni glavo in le majhen šopek na temenu pušajo.

Tretjič zamoremo to svojo misel tudi z nekim drugim spisom Aristotelovim poterjati, kjer omenja, da je neki narod med Traki tak sirov, da ne zna dalje kot do številke 4 šteti. K ti opazki verh tega, da je iz nje očitno, da Traki niso bili samostojen narod, ampak mešanca več plemen, dostavljam le še, da enaka nevednost se tudi je pri družih ljudstvih mongolskega naroda zvedila, na priliko, pri Kamčadalih. Zares je težko zapopasti, da pelasgiške ali germanskega plemena, ktere, kakor se iz soglasja njih številoslovja s številoslovjem južne Azije razvidi, so še le po znajdbi tega številoslovja in po dosežbi neke omike od edinstva se odtergale, bi se bile pogreznoile v tako žalostno divjaštvo!

Še več družega bi vedil omeniti, na priliko, da je Shamanizem v verozakonu Tesalcov vladal, in da se znajdba jezdarstva ravno ti deželi pripisuje, — vse to opominja na sorodovino s tistim narodom, ki prebiva v severni in srednji Azii. Ni mi treba omeniti, da meje med tem krajem in Tracijo so tako malo določene, da so jih stari pisatelji večkrat prezirali. Verjetno je tedaj, da stanovnikom Tracije so bili kočovniške plemena tistega naroda primešane, ki je olivine ali bakrene barve, ktere sta Aristotel in Juli Firmik po pravici v različno versto postavila“.

Tako piše visokoučeni kardinal Wiseman. Temu še dostavljamo, da se je gerška Artemis pri Trakih velela Bendis in da so bili enaki njeni prazniki z unimi frigiške Kybele in Sebacia²⁾. Druga boginja je bila Kctys, ktera je tudi imela častje divje poltenosti. Tudi imena mest, na priliko, Druphega, Prista, Tegra, Ardiscus itd. imajo poseben jezičen značaj in posebno sestavo.

Iz tih opazk vidimo, da ni še vse določeno, čeravno matadori znanosti so govorili. Tudi tem se je godilo, kakor talijanski pesnik poje:

„Trattando l' ombre come cosa salda;“

zato naj nam nikdo za zlo ne jemlje, ako tudi nam tam pa tam ktera spodletí³⁾. Naj bo vsak pravi-

1) Lucian Jupiter Tragoedus poglav. 8., Livi XXXVIII. 41. Strabo X.

2) Strabo X. str. 190. Virgil „Catalecta“ V. 19.

3) Marsikteremu naših častitljivih bravev se smešno zdí, da, ako smo mi potomci Indov, se toliko spremenov najde v stroji jezika in tudi v imenih božanstev. Tim damo besede ostroumnega Heerena premišljavati, ktere je govoreč od pokoljenja Egipčanov izustil: Wäre aber auch eine Abstammung der Aegypter von den Indiern historisch erwiesen, was sie nicht ist, und schwerlich je sein wird (stari gerški pisatelji pa so mislili, da so, ker Philostrat v življenji Apollonia IV. pravi: „Indi so nar modrejši med umerljivimi, Aethiopi pa so kolonisti tega naroda“) so wäre damit der eigenthümliche Gang der ägyptischen Kultur keineswegs geläugnet. Nur der Keim wäre herübergebracht worden, der in einem andern Boden sich anders entfalten musste, als in dem indischen. Denn nie vergesse es der Leser, dass hier von dem Zeitraume, nicht von Einem, sondern von vielen Jahrhunderten die Rede ist. Auch aus Egypten wurden solche Keime wieder nach Griechenland verpflanzt, und wie ganz ganz anders waren die Früchte, die sie hier trugen, als an den Ufern des Nils? (Herren „Ideen über die Politik, den Verkehr und den Handel der vornehmsten Völker der alten Welt. I. Theil.“ Göttingen 1824 str. 380.) Pis.

čen in naj premisli, da, če na ktereга smemo besede pesnikove na se obrniti:

Gross ist der Kampf, den du beginnest,
Und grosses wird von dir begehrt, —
Heil Dir, erreichst du, was du sinnest; —
Doch schon die Müh' ist ehrenwerth.

Krasopisje.

Železniki na Krajskem.

Dasiravno je namen naših „Novic“ svoje častite brave po večem soznanjati z vsimi posebnimi imenitnostmi celega sveta, je vendar njih glavni pozor odmenjen naši ljubi slovenski domovini, in s posebnim veseljem nas vodijo one od kraja do kraja, kazaje nam njene umetnije, poljedelstvo, običaje, pokrajine itd., kar je sedanjemu rodu in njega potomstvu v poduk in kratek čas. Popisovati pa tudi vse znamenitosti naše domovine je vsih rodoljubov sveta dolžnost; vsim njenim sinom mora biti za njeno povzdigo mar, da se pospeši nje notranja omika, kakor tudi oznanjuje nje slava vunanjemu svetu.

Naj bo toraj tudi meni dovoljeno, od časa do časa dodajati kako drobtinčico v bogati hram naših „Novic“, in ker sem v 65. listu lanjskega leta obljubil, ob priliki svoj rojstni kraj Železnike bolj obširno popisati, rešim dano besedo danes, akoravno že nekoliko kasno.

Praden pa Železnike v svojem sedanjem stanu popišem, se hočem ozreti enmalo v njih davnost nazaj. So namreč oni že silno stari. Kakor Valvazor v svojih 3. bukvah: „Slava krajske vojvodine“ piše, so bili že leta 1379 dobro sloveči in imenitni („im Flor“). Podložni so bili takrat friženskemu škofu. — Druge znamenja pa kažejo, da bi utegnile fužine v tukajšnih krajih že veliko starejše biti. Kakor namreč ustno izročilo pravi, je nekdan na tem mestu, kjer so zdaj Železniki, jezero stalo. Nad današnjo vasjo Češnjico, kjer se pravi „na štalici“, dobro četertinko ure nad ravnino pak se najde še dandanašnji, ako se kolčikaj koplje, mnogo žlindre, kar jasno spričuje, da so nekdan tu fužine bile. Ako je voda te fužine gonila, je mogel tukajšni kraj imeti nekdan vso drugo podobo; zna pa tudi biti, da so fužine le poleg jezera stale in jih je človeška moč gonila. Al vse to je zagernjeno v gosto meglo starodavnosti. Gotovo pa je, da poznejši čas so bile Železniške fužine ena v „Dašenci“ proti Podlonku, ena pa pod Zalilegom v grapi na desno roko „v farjevem potoku“, zakaj na obeh krajih se še pozna, kje so stale. Ob tistem času je še tu, kjer so poznejše se spodnji Železniki vzdignili iz tal, bilo močvirje, kjer je nek bivalo mnogo divjih rac, — še dandanašnji se imenuje omenjeni del Železnikov zastran tega „Racovnik“. —

Ker so bili prvi tukajšni fužinarji Lahji, med drugimi tudi rodovina Petrazzi (ktera je vendar že izmerla), in je dobro četertinko ure nad Železniki še zdaj pohoštvo, po domače „pri Petraču“ zvano, je utegnila o tistem času, ko so bile še fužine v farjevem potoku, omenjena rodovina Petrazzi tu svoje stanovanje imeti. S časom so se pričeli zdanji Železniki vzdigovati na dan. Perva tukajšna hiša, prav za prav grad, se je po nje posestnikih, ki so bili nek iz Palme doma, imenovala Palmada, ktero ime je obdržala še do današnjega dne. Kakor ustno izročilo pripoveduje, bi utegnila Palmada že okoli 11 sto let stara biti. Bila je že od začetka in je še danes mlin, ktereга je do taistiga časa, da so se fužine sem preselile, le sama rečica Smoljeva gonila. Poznejši čas so se preselile fužine; zdajne spodnje iz Dačence, zgornje pa iz farjevega potoka na mesto, kjer zdaj stojijo, vendar spodnje nek okoli 90 let poprej, kakor zgornje, in še le potem se je menda zidanje Železnikov v bolj obširni meri pričelo. Poleg spodnjih fužin se še dandanašnji imenuje ena hiša „grajščina“, ki je tudi v Valvazorjevih bukvah narisana kakor mogočen grad; je tedaj gotovo, da so tu, kakor tudi poleg zgornjih fužin v Plavcovi hiši, ktera je bila nek

perva v zgornjem koncu postavljena, prvi tukajšni fužinski posestniki stanovali. Omenjena hiša „grajščina“ poleg spodnjih fužin ni vendar zdaj po podobi nič razločna od drugih hiš. Bolj grajsko podobo pak ima še Palmada, ker od nekdanjih 4 stolpičev, ki so jo obdajali, še dandanašnji eden stoji. Pred kakimi 45 leti so jo predelali; takrat so poderli tri stolpiče, in tudi oddelek, v katerem je bila nek dvorana s silo umetno izrezanim, pozlačenim in pobarvanim stropom. Tistikrat so izkopali tudi kamen, od ktereга je že v 9. tečaju „Novic“ pod naslovom: „narodske starice“, Benkov Tone v dopisih do svojega prijatla omenil. Bil je nad vratmi doljne izbe, in je še viditi. Ni sicer več cel, vendar se znajdejo na tistem še naslednje številke:

C. P. B. 4. N.

Ali pomeni tedaj B 3 ali 7, ali morebiti tudi le kako čerko, ne vém; če je 3, tak je leto 1342. Toliko bolj pa je to verjetno, ker Valvazor, kakor sem v začetku povedal, v imenitnosti Železnikov l. 1379 govori. Vendar se ustno izročilo, kakor sem tudi zgoraj omenil, ne ujema s to številko. Ravno tako tudi pripoveduje, „da so Železnikarji takrat posebno zlo kupčevali z Italijo“. Ker v poprejšnih časih tudi proti Loki ceste ni bilo, jim je odperala nar bližnji pot proti Italii sosedna tominska dolina, kamor so po tovorjenji svojo robo odpravljali. Še dandanašnji je stara pot memo Šučce, ki je že nekdan proti Gorici in Italii deržala. —

Naj opomnim tu še nekega družega dokaza, ki pričuje nekdanjo zvezo in barantijo s Talijani. Pred malo leti so najdlji pri kopanji laza, četertinko ure nad Železniki, vendar ne ob stari poti, ampak takraj vode nad sedanjo cesto, mnogo bakrenih in tudi nekaj srebernih dnarjev. Na enem srebernem se je vidil na eni strani gerb beneške republike z opisom: SANCTVS. MARC. VENET. 140; na drugi strani pa je bil križ z opisom: ANTON. PRIOL. DVX. VEN. ZA. V. Na drugem srebernem je bila na eni strani podoba kralja z opisom: PHI. REX. HISPANIARVM; na drugi strani pa gerb s čveterimi predeli (Felder): v enem milanska kača, v drugem stolp, v tretjem oroslon, v četertem enoglavni orel z opisom: MEDIO-LANI. DVX. Tud bakreni dnarji so bili nek beneške baže, ktere pa je človek, ki jih je izkopal, za male krajcarje nekemu judu prodal. Rekel mi je on, da so bile dutke. Izpraševal sem omenjenega človeka, ali se morebiti nahaja na tistem kraji sled kakega obzidja, pa je rekel, da ne; tedaj sam Bog vé, kako so omenjeni dnarji na tisti kraj prišli, ker je precej visoko od ravnine.

(Konec sledi.)

Černe bukve.

Pred nekterimi leti so imele „Novice“ zlate in černe bukve; v une so zapisovale hvale vredne dela, v te vsake sorte nerodnosti. Ni prav, da so opustile to, ker saj černe bukve niso bile brez prida. Čeravno graje vrednih osébniso z imenom povedale, ampak le nerodno djanje imenovale, so ljudje tacemu, kdor je kaj enacega nerodnega počenjal, koj rekli: „to je tudi eden iz černih bukev“ — in pomagalo je večkrat. Opirajte tedaj še v prihodnje černe pa tudi zlate bukve in zapisujte va-nje pomenanja ali pa graje vredne dela.

Za černe bukve Vam bom koj jez nekaj povedal. Večkrat sem že vidil v naši vasi hlapca — ne mladega smerkovca, ampak stare kosti, od kterih bi se smelo misliti, da imajo že vso svojo pamet vkupej — ki je z lulo v ustih seno iz enega poda v družega in iz poda v hlev nosil, in kakor iz dimnika puhal, da me je groza bila. Kakošna nevarnost! kako hitra je nesreča ne le za gospodarja, ki ima tako zanikernega hlapca, ampak za vse nedolžne sosede! Ko sem ga okregal, da naj pomisli, kaj